

Rökvanorna varierar i vårt avlånga land

Det röks i Sveriges alla hörn, mer eller mindre, allt enligt Socialstyrelsens andra öppna jämförelse i folkhälsa. Åtskilliga cigaretter glöder sitt ohälsosamma stoff i varje län och i varje kommun.

Det är väl inte särskilt överraskande att Danderyd och Lidingö strax norr om Stockholm hör till de kommuner som har minst andel dagligrökare bland landets alla 290 kommuner. I Lomma strax norr om Malmö tycks rökvanorna ligga på en liknade låg nivå. Dessa tre kommuner verkar faktiskt ligga mycket nära ett av det mål som opinionsbildningsprojektet Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025 utfäst, nämligen, att om tio år så ska mindre än 5 % av befolkningen i Sverige röka dagligen.

Att diskreta välmående lokalsamhällen också tar tät i en, som vi hoppas, näst intill total utfasning av rökandet är det som man exakt förväntar sig med tanke på det starka samband som råder mellan rökning och socioekonomiska faktorer. Men i andra lokalsamhällen och i storstadsområden som Stockholm och Malmö ryms människor av alla de olika slag, många mindre väl lottade när det gäller utbildning, jobb och pengar.

Lomma förefaller vara en exklusiv kustidyll vid Öresund med drygt 20 000 invånare, bekväma avstånd till prestigefyllda lärosäten, populär sandstrand, hälften av valmanskåren moderat och miljöskandalen i den gamla eternitfabrikens asbestdamm sakta borttynande i glömska. Cirka 7 mil rakt norr om Lomma, i Skånes nordvästra hörn utefter E-fyrans sträckning mot de mörka skogarna i Småland ligger Örkelljunga med sina knappt 10 000 invånare skönt inbäddad i lummig grönska.

I Lomma har 3 av 5 invånare fortsatt sin bildningsbana efter gymnasiet och nästan 500 personer har fått doktorshatten placerad på sitt huvud. I Örkelljunga når ungefär 3 av 4 medborgare inte högre utbildningsnivå än gymnasiets.

Så det är knappast bara slumpens spratt som gör Örkelljunga till en av Sveriges sämsta kommuner i rökligan. Upp emot var femte invånare röker dagligen. Men kommunens hemsida pratar om strategier i folkhälsa, ny idrottshall som hemmaarena för en av Sveriges bästa volleybollklubbar och rejäl klättring i en skolranking. Så hoppet lever.

I ett nationellt perspektiv ter sig de aktuella rökvanorna i vår sydligaste landsända, någon procent fler dagligrökare än jämfört med riksnitten på 12 % för kvinnor och 10 % för män, inte anmärkningsvärda men statistiken över nya fall av lungcancer placerar Skåne sist av samtliga län. I vårt näst nordligaste län är läget lite annorlunda. Västerbotten, tidigare hårt drabbat av en av gångna tiders farsoter, tuberkulos, har lägst andel dagligrökare i landet, 8 % kvinnor och 7 % män, och lågt relativt antal lungcancerfall.

Landstinget i Västerbotten, som år 2020 vill ha världens bästa hälsa, har sedan länge förstått vikten i att anamma ett förebyggande koncept, att sunda levnadsvanor betyder en investering i längre och friskare liv. I mitten på åttio-talet hade Västerbotten högst dödlighet i hjärt- och

kärlsjukdom i landet och läget var allra sämst i den lilla inlandskommunen Norsjö. För att förebygga hjärt- och kärlsjukdom prövades då ett interventionsprogram i Norsjö i vilket hälsoundersökning och rådgivande samtal om levnadsvanor på vårdcentral ingick liksom lokalt anpassade informations- och utbildningsaktiviteter för att höja allmänhetens medvetenhet. Idag rymmer Västerbottens folkhälsopolitiska program utöver hälsoundersökningar många andra hälsofrämjande verksamheter. Exempelvis erbjuds högstadieelever att tillsammans med en tobaksfri vuxen ingå i en Tobaksfri Duo, allt under kontrakt och uppföljning genom skriftlig försäkran huruvida eleven varit tobaksfri under det gångna året.

Även om Västerbotten och dess kommun Norsjö fortfarande ligger illa till vid en jämförelse med det övriga landet i antalet insjuknande i hjärtinfarkt så råder det ingen större tvekan om att samhället genom ett framsynt folkhälsoarbete på bred front kan skapa bättre förutsättningar för en god hälsa för alla. Det kan ta tid innan nödvändiga förändringar i levnadsvanor slår igenom i befolkningen, det kan handla om 25-30 år eller ungefär den tid som skiljer två närliggande generationer åt. Det kan ta ännu längre tid innan positiva effekter uppnås i specifik sjuklighet eftersom sjukdomsprocesser, många komplexa till sin natur och med många olika riskfaktorer inblandade, kan pågå i årtionden innan symptom debuterar.

En gång i tiden blev exklusiva rökvanor i de fina salongerna till var mans njutningsmedel. Nu måste utvecklingen gå åt ett annat och mer hälsosamt håll om rökdimmorna ska skingras över Sverige.